

Trajne sledi velikega moža

Spomini na Janeza Brojana

Besedilo: Avgust Delavec in Stanko Klinar

Iztekla se je življenjska doba neutrudnega delavca, skrbnega družinskega očeta, planinca, alpinista, gorskega reševalca in vodnika Janeza Brojana (16. 7. 1906–14. 6. 2002). Pripadal je, in po svojih delih še vedno pripada, tisti srečni generaciji skalašev, ki je imela na domačih tleh bogato pogrnjeno mizo za prvenstvene vzpone. Čez mejo je hodila v glavnem toliko, da je svoje dosežke primerjala s tujimi, jim »izmerila daljo in nebesno stran« in določila ceno. Tisti srečni časi so minili,

miza se je izčrpala. O velikih dejanjih tiste generacije pričata danes vsaj dve knjigi, Naš alpinizem in V naših stenah, ki sta jedro in sistematični povzitek bogate literature s Planinskim vestnikom na čelu. Dosežki tistih generacij so bili sicer še delno obarvani z narodnostnim bojem za slovenskost slovenskih gora proti nemški alpinski invaziji (Čopov Joža je zmeraj poudarjal, kar je naročal Klement Jug: »Ne smemo pustiti, da nas Nemci prehitte na domačih tleh!« – A to je zdaj zgodovina.), vendar so hkrati dokaz visoke športne usposobljenosti, ki se je v nekaterih vrhuncih enakovredno kosala s svetovno elito. To so bile generacije, ki so tlakovale pot za današnji slovenski himalajizem in andinizem, kjer se je slovenski planinski šport dokazal kot svetovna alpinistična velesila.

Janez Brojan morda ni korakal čisto na čelu alpinskega razvoja, bil pa je enakovreden sopotnik skalaških skupin okoli Jože Čopa, Miha Potočnika, Mirka Kajzelja, Borisa Režka, Vinka Modca, Pavle Jesihove, Mire Marko Debelakove, ki so se uveljavile v tridesetih in štiridesetih letih, in viden predhodnik in sodobnik generacije petdesetih let ter pomemben soustvarjalec plezalskih umetnin. Nekatere njegove smeri so trajno zapisane v repertoar najbolj priljubljenih vzponov, tako npr. Brojanov raz v Stenarju (iz leta 1937, z Maksom Dimnikom, Francetom Globočnikom in Dragom Koreninijem) in steber Rogljice nad Krnico (iz leta 1940, z Mihom Arihom in Maksom Dimnikom). Pomembna je tudi težavna zahodna centralna smer v Škrlatici (iz istega obdobja, z Maksom Dimnikom). Zagnana ljubezen, ki je še pri

Janez Brojan (foto: Marjeta Keršič Svetel)

njegovih osemdesetih letih, prav na njegov osemdeseti rojstni dan, iskala potešitev v Triglavski steni – vzpon treh generacij: on, Janez starejši, kot dedek, njegov sin Janez mlajši kot oče hčerke ali vnukinje Erike – je seveda sejala bogato žetev tako v lastni družini, kjer je sin Janez povzel družinsko tradicijo vrhunskega alpinista (himalajca, reševalca, organizatorja), kot v »širši družini«, to je v Alpinističnem odseku in GRS Dovje – Mojstrana, kjer so pod njegovim načelniškim mentorstvom dozorela imena kot Klavdij Mlekuž, Janko Ažman, Zvonko Kofler – znamenite »mojstranske veeverice«, ki so še za rep lovile take skrajnostne prvenstvene vzpone, kot sta Raz Sfinge ali Osrednja smer v Stenarjevem Trikotu. Plezalska dediščina se ohranja v najnovejšem rodu, četudi ta seveda iz Janezovega znanja neposredno ni več zajemal.

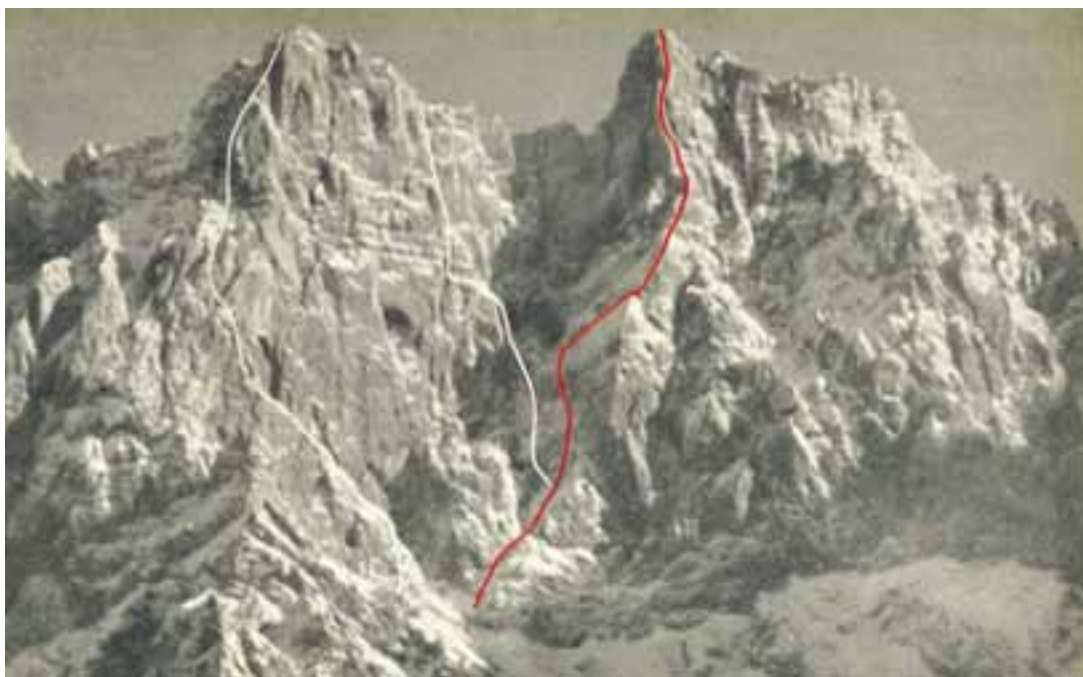
Janez Brojan je izhajal iz delavske družine. Njegov oče se je doselil iz kamniške Šmarce zaradi zaposlitve v mojstranski cementarni. Poročil se je z domačinko iz dovške Kvedrove gorskovodniške rodbine, rodilo se jima je enajst otrok, Janez je

bil najstarejši. Kmalu po končanem osnovnem šolanju se je zaposlil na žagi Lesne industrije Belca.

Že v mladih letih je v prostem času rad stopil na ta ali oni vrh Karavank in Julijskih Alp, predvsem na Triglav. Ljubezem do gora se mu je krepila in začel je s plezalnimi vzponi. Postal je član domačega planinskega društva, Triglavske podružnice SPD. Do leta 1936 je opravil vse tečaje in izpite ter bil sprejet v TK Skala, bil je tudi že gorski vodnik in reševalec. Razvil se je v izvrstnega plezalca in bil udeleženec uspešne alpinistične odprave SPD v Dauphinejo leta 1937, ki jo je vodil dr. Anton Mrak.

V času gospodarske krize in nato trgovskih sankcij Društva narodov proti Italiji, ko ni bilo dela, je nekaj let vodil predvsem tuje turiste po naših planinskih poteh in plezalnih smereh. Zatem se je redno zaposlil v Železarni Jesenice in si tam prislužil pokojnino.

Vodenje, plezanje in vsakršno gibanje v visokogorski naravi so mu bila srčna potreba. Njegovi plezalni tovariši so bili predvsem Maks Dimnik, Janez Mrak, Miha Arih in nekateri Jeseničani. Z njimi je dosegel za tisti čas vrhunske plezalne uspehe.

Severozahodna stena Rakove špice in Rogljice. Označena je smer po osrednjem stebri, ki jo je Janez Brojan preplezal 26. julija 1940 skupaj z Mihom Arihom in Maksom Dimnikom (foto: Janko Ravnik)

Po vojni je bila njegova velika zasluga, da je prejšnja Triglavsko podružnica spet začela delovati kot Planinsko društvo Dovje – Mojstrana. Vsekozi je bil član upravnega odbora. Že v letu 1946 so ustanovili Postajo GRS Mojstrana, ki ji je Janez načeloval vrsto let. Naslednje leto je nastal pri društvu alpinistični odsek in tudi tu je bil dolgo načelnik. Kot vodja in najstarejši razsodnik je z mladimi rodovi delal preudarno, uvažal tovariške odnose v organizaciji in upošteval največjo mero zanesljivosti pri plezanju, skrbel za hitrost, uspešnost in varnost pri reševalnih akcijah.

Svoje planinske doživljaje je rad objavljaval v Planinskem vestniku. Njegove članke zasledimo od leta 1937 naprej, pomembnejši med njimi so naslednji: Preko Barre des Ecrins (PV 1938, str. 135), Velika noč v triglavski Severni steni (PV 1939/172), Triglavsko Severna stena ob koncu zime (PV 1940/47), Osrednji stebel Rogljice (PV 1946/11), Jugovzhodna stena Kukove špice (PV 1947/219), Na silvestrovo v južni steni Kukove špice (PV 1951/104), Mraku Janezu v spomin (PV 1954/28), Preko zapadne stene Škrlatic (PV 1955/518), Kukova špica (PV 1955/632), Durmitor (PV 1965/363), Spomini na doživetja v

gorah (PV 1967/208), Po Kugyjevih stopinjah (PV 1967/578), Jubilejna naveza v smeri Prusik-Szalay (PV 1970/120), Za novo leto s smučmi nad Luknjo (PV 1971/86), Mojstranski alpinisti in reševalci v Zapadnih Julijcih (Alp. novice) (PV 1971/36), V kraljestvu Visokega Atlasa (PV 1972/476), Čez Kopice na Dovški križ (PV 1976/119), Dve zgodbi (PV 1976/486), Po Dolgi nemški s sedmimi križi (PV 1976/553), Oživeli spomini na nesrečo (PV 1978/718), Pozimi na Triglav (PV 1980/445), Zimski vzpon na Škrlatico (PV 1980/555), Veličina narave in planin (PV 1981/227), Moje prvo reševanje (PV 1984/69), Naveza treh rodov (PV 1986/447), Bos na vrhu Triglava (PV 1988/111), Preko Kopic na Dovški križ (PV 1990/340). V PV 1987/73 najdemo zapis Dragice Manfreda o Brojanovi 80-letnici.

Tako bogato življenje seveda v javnosti ni ostalo prezrto, poleg mnogih priznanj in odlikovanj mu je izkazal čast tudi predsednik Republike Slovenije Milan Kučan, ki je gorniško povezan z družino Brojanovih in se je osebno udeležil pogreba in pogrebne maše: zgledna pietetna gesta, polna spoštljivosti do pokojnikove družine in do sedanjega triglavskega župnika Franceta Urbanije. ●

V Zavetišču pod Špičkom nas je pred mnogimi leti s svojo duhovitostjo, humorjem in parolami, izpisanimi po stenah znotraj zavetišča, sprejemal oskrbnik Francelj. Vsako situacijo je obrnil na šalo, bivanje pod njegovo streho je bilo pravi užitek. Tudi tokrat popoldne se nas je zbralo že mnogo preveč za normalno nočitev. Ljudje pa so še kar prihajali. Mize v jedilnici so bile polne in do noči so obiskovalci sedeli tudi zunaj. Vsake toliko je kdo, ki je sedel zunaj, zakričal: »Francelj, prihajata še dva, še trije, še dva ...!«

Francelj pa: »Mejduš, spet bo treba porajklati to konzervo.« Misli je na kovinsko ogrodje zavetišča.

Ko smo bili že prepričani, da ne bo nikogar več, se na vratih pojavijo trije Zagrebčani. Spet se stisnemo pri mizah, še za tri. Ko popijejo obvezni čaj, vpraša gospa: »Bomo dobili sobo za prenočišče?«

»Ja, dobili boste sobo, t'ko kot vsi.«

»Katere številke?«

Francelj malo pogleda v zrak, nato pa izstreli: »38, 39, 40!«

»Mi potrebujemo le eno sobo.«

»Dobili boste eno samo sobo.«

»Jo lahko vidim?«

»Seveda.«

Francelj odpre edini prostor, ki je za prenočišča. Gospa pogleda: »Kje so pa vse druge sobe?«

»Vse so tukaj, sosednje so pa na Vršiču.«

Omizje je bruhnilo v smeh, gospa pa je nehala spraševati. Seveda ji je potem pojasnil vso majhnost in stisko in veselil se biliti, da so pod streho. Pojasnjeval je: »Sam si dopovedujem, da imam toliko sob, kolikor je prišlekov za nočitev.«

Je pa vedno skromnim obiskovalcem nudil več, kot je za razmere možno, zahtevne pa si je do neke mere privoščil.

Stane Štucin